

kifogások alapján többször átdolgozták a terveket; a 2021 márciusában született megállapodás értelmében már egy harmadik koncepció alapján indult meg az év őszén a kivitelezés. A sétányból tanösvény lett, az összefüggő (egyről fél kilométerre rövidült) út helyett végül csupán öt különálló teraszra tettek ajánlatot, a Sport szálló helyére szánt magas kilátó is lekerült a napirendről. Mindazonáltal 2024-ben a kutyapárt helyi győzelmével merőben új helyzet állt elő. A választóknak tett ígéretük értelmében természetesen leállították a munkálatokat, lombkoronasétány tehát itt nem lesz. Programjukhoz képest egyelőre kompromisszumra kényszerülnek, mivel a ránk maradt épületorzó elbontása és a projektre felvett támogatás visszafizetése működésüket ellehetetlenítő teherrel járna. Az

önkormányzat novemberi közleménye szerint most ott tartunk, hogy az elkészült alapépítményt megtartják, rajta a turistáknak pihenőt, a szakemberek számára környezetvédelmi oktatópontot alakítanak ki. Mindez annyiban tanulságos, azért érdemes jövőbeni kilátásainkkal számot vetni a Normafán történekből, mert hasonló helyzet előállhat egyszer nagyban is. Még súlyosabb következményekkel és az újrakezdés ma elképzelhetetlenül keserű feltételeivel.

A Normafa-projekt. A Förster-villa helyreállítása és A Normafa kapuja, 2022 (Tervező: ifj. **Benczúr László**, **Weichinger Miklós**). A Siház rekonstrukciója, 2023 (Tervező: **Szabó Levente**, **Bartha András**, **Studio Konstella**). A Világ Győzelmes Királynője engedélykérdés, 2024 (**Márkus Péter**, **Kocka Kristóf**).

Vásárhelyi Mária

Favoriten

Ha a magyar tévénező azt hallja, hogy Favoriten, akkor nem jut más eszébe, mint ahogy Lázár János rémült arccal ott áll a Favoritenstrasse egyik sarkán kamerával a kezében, és már-már elcsukló hangon ecseteli a bevándorló hordák feltartóztathatatlan garázdálkodását a környékén. Mutogatja az utcát elborító szemetet – ami egyébként valóban nem jellemző az osztrák fővárosra. Élénk színekkel, már-már elégedetten ecseteli a bécsi polgárok folyamatos rettegését az idetelepült és itt valóságos önál-

ló városrészt kialakító migráncsoportoktól. És valóban! A Favoriten főutcáján, a Favoritenstrassén arab, ázsiai és kelet-európai üzletek sora, a piacon „migráns háttérű” eladók árulják nagy hangon portékájukat, az utcákon és a tereken mindenféle bőrszínű és nemzetiségű gyerekek élik életüket, az asszonyok egy része burkában, mások kendővel a fejükön cipelik a kosarakat, a férfiak szabadidejükben a játszóterek asztalainál vagy a sörözők, pizzériák pultjainál mulatják az időt. A Favoriten ma valóban Bécs leginkább multikulturá-

lis negyede. Ám ugyanúgy éli életét, mint a város többi lakókörzete.

Ruth Beckermann, az ismert és sikeres osztrák dokumentumfilm-rendező *Favoriten* – nálunk a Verzió Filmfesztiválon *Az iskola* címen – bemutatásra kerülő filmje Bécsnek ebben a negyedében, a város legnagyobb elemi iskolájában, egy olyan alsó tagozatos osztály történetét követi nyomon három éven át, amelyben a gyerekek hetven százaléka nem német anyanyelvű. Sokan közülük az iskola kezdetekor még a német nyelvet is alig beszélik. Egy olyan „migráns” osztály, ahová vagy maguk a gyerekek, vagy egy generációval korábban a szüleik a világ legkülönbözőbb országaiból – sokan elképzelhetetlen traumákat átélve – érkeztek Ausztriába; Albániából, Szíriából, Törökországból, Csecsenföldről, Ukrajnából, Szerbiából vagy éppen Magyarországról. A szülők döntő többsége – függetlenül attól, hogy szülőhazájában mi volt a végzettsége és a foglalkozása – itt Bécsben a munkásosztály legalsó rétegeihez tartozik, takarít, utcát söpör, közlekedési jelzőket helyez ki, építkezéseken végez segédmunkát, néhányan korábbi szakmájukban dolgoznak bádogosként, ácsként, kőművesként. A gyerekek azonban egytől egyig tiszták, ápoltak, jól öltözöttek és tisztelettudóak a felnőttekkel.

A film három éven keresztül, hét-től tízéves korukig követi nyomon a gyerekek, az osztály és a fantasztikus török származású, emberséges, toleráns és rendkívül ambiciózus tanítónő közös munkáját, azt, ahogyan Ilkay Idiskut szeretetteljes, megértő, de nagyon határozott és következetes munkájával megszelídíti és valódi közösségé formálja ezt a hu-

szonöt nagyon különböző kulturális háttérű, képességű gyermeket.

A fiatal, elhivatott tanárnő egyszerre képviseli a szeretetteljes, megértő, ugyanakkor következetes és szigorú pedagógust, személyiségében az ideális tanár erényeit ötvözi. Olyasvalaki, akiről azt szoktuk mondani, hogy ilyen csak a mesében van. Óráin rend van és fegyelem, ragaszkodik az általa eltervezett struktúrához, ugyanakkor egy-egy biztató mondattal, szempillantással vagy simogatással mindig biztosítja a gyermekeket szeretetéről, megértéséről. A diákok kérdéseire válaszolva őszintén mesél saját magáról, életéről, elképzeléseiről, és ez bátorítja, nyitottá teszi a gyermekeket is. Az órákat rendre rövid közös testmozgással szakítja meg, hogy a szellemi táplálék bevitelét követően a gyerekek laza, pihentető tornával, tánccal frissítsék fel magukat, arra biztatva őket, hogy a mozgás során engedjék el magukat, és engedjék felszabadulni a bennük felhalmozódott feszültséget, stresszt és energiát.

A minden szempontból rendkívül színes háttérű és kultúrájú kisdíjak a film kezdetén még éppen abban a korban vannak, amikor kevésbé szegénylősek, nincsenek előítéleteik, nem működnek közöttük igazán a nemi szerepek, önfeledten táncolnak, énekelnek a kamerák előtt, mesélnek az életükről, a világukról, a tanárnő pedig érdeklődve és megértéssel hallgatja, nézi, figyeli őket. Az órákon mindenről szó esik. A legfontosabb természetesen a nyelvtanulás és az alapvető közismeretek elsajátítása, de szóba kerül az ukrajnai háború, amelyről az egyik Ukrajnából menekült kislány így mesél: „Oroszország és Ukrajna megpróbáltak ba-

rátkozni egymással. De nem találták jónak, és ezért véget vetettek ennek. Sok orosz maradt Ukrajnában, néhány ukrán pedig Oroszországban. Aztán az oroszok felfedezték, hogy sok kincs van Ukrajnában, és azt mondták: Ok! Elég volt! Megszerzem a pénzt! Az ukránok pedig azt mondták: Nem! Aztán elkezdődött a háború. Nekem ezt mondták a szüleim.” „Csak Ukrajnáról és Oroszországról van szó. És mi folyik Szíriában?” Veti közbe egy szír származású kisfiú. Szíriában még rosszabb volt. A szíriai vezető mindig fegyverrel szeretne volna lőni, bombázni. És megölni az embereket. Ezt akarta tenni, de nem tudom, miért” – folytatja egy Szíriából menekült kislány. A tanárnő figyelmesen és együttérzően hallgatja az agyontraumatizált diákok történeteit, helyzetük értelmezését, azt akarja, hogy társaik is hallgassák végig őket, és megértsék helyzetüket, sorsukat.

Szó esik vallási kérdésekről is, teljes természetességgel beszélnek a különböző világvallásokról, ezek különbözőségeiről. A kívülálló számára is igen tanulságos, amikor az osztályt először elviszik egy muzulmán imahelyre, majd a Stephansdomba. Az imám bevonja a gyermekeket a vallási szokások bemutatásba, játékosan, a gyerek értelmi és érzelmi szintjéhez igazodva magyarázza a hithez kapcsolódó szokásokat. Egy kislánynak megengedi, hogy felsétálgon az imám létráján, egy másik gyerekkel felolvastatja az aznapra rendelt ima szövegét.

Ezzel szemben a Stephansdom vezető lelkésze érzelmek nélkül, rezzenéstelen arccal „nyomja” a katolikus vallási mantrát Isten szerepéről, arról, „hogya ha megeszel egy

szelet kenyeret, abban is ott lakik Isten”, és ha „a templomba felnézel a hatalmas oszlopokra, akkor ott van Isten”. A gyerekek körbenéznek, és sehol nem látják a fenyegetően emlegetett Istent, értetlenkedve és végtelesen unottan hallgatják a lelkészt, és láthatóan egyetlen vágyuk, hogy minél előbb kiléphessenek ebből a nyomasztóan hatalmas és rideg épületből, és ne kelljen tovább hallgatniuk a szöveget, amiből egyetlen szót sem értenek.

Szó esik a nők családban betöltött szerepéről, kiderül, hogy az osztályba járó gyermekek édesanyjának többsége háztartásbeli, és jelentős részük éppen állapotos, vagy egy-két kisebb gyermeket nevel. Azok az édesanyák, akik dolgoznak, takarítanak vagy egészségügyi intézményben dolgoznak kisegítő szociális munkásként. A kislányok mindegyike arról beszél, hogy ő maga ennél izgalmasabb életre vágyik. Tanulni szeretnének, nem akarnak azonnal férjhez menni, vágynak az önállóságra és arra, hogy szakmájuk, esetleg diplomájuk legyen. Szeretnének „kilogó hassal” uszodába menni, kendő nélkül járni az utcán, sminkelni magukat. Előttük már más minták lebegnek, ők már emancipáltabb női szerepre vágnak.

Mint minden gyermekközösségben, itt is felmerül az erőszak, egymás bántalmazásának kérdése. A konfliktusokat a tanárnő úgy próbálja megoldani, hogy nemcsak az érintetteket, hanem a teljes osztályközösséget bevonja a konfliktuskezelésbe, elvárja, hogy minden érintett elmondja a saját verzióját a történetről, és megpróbálja a felelősséget igazságosan elosztani a résztvevők között.

Megismerjük a gyermekek szüleit, a szülők szorongásait, elvárásait, gyermekeik jövőjével kapcsolatos elképzeléseiket. Jól látható, hogy vannak közöttük, akik nem tudnak azonosulni az iskola elvárásaival, a tanítónő ambícióival, és alig várják, hogy gyermekük elvégezze a kötelező osztályokat, más szülők viszont hálásak a tanítónőnek azért, hogy a gyermekükből tanult, ambiciózus embert szeretne faragni.

Nem véletlen, hogy napjainkban nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi filmgyártás egyik legnépszerűbb témája is az iskola, az oktatás lett. Az oktatási rendszer a fejlett világ legtöbb országában ezer sebtől vérzik. A krónikus alulfinanszírozottság, a tanárhiány és a tanárképzés problémái, a differenciált és esélyteremtő oktatás biztosításának nehézségei, az egyre változatosabb kulturális és szociális háttérű gyerekek nevelése, közösséggé formálása mindenhol súlyos kihívást jelent az oktatási rendszer számára. Azokban az országokban is, ahol az oktatáspolitikai megalkotói komolyan azt gondolják, hogy „egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik”. (Bővebben: *Széchenyi István gondolatai az oktatásról*) Hát még Magyarországon, ahol a hatalom a kiművelt emberfőt

kifejezetten potenciális ellenségnek tekinti.

Ausztriában sincs kolbászból a kerítés! A krónikus forráshiány, a tanárhiány, a nagyon merev, gyorsan kasztosító oktatási rendszer súlyos problémák elé állítja azokat a pedagógusokat, akik korszerűbb, a modern életre jobban felkészítő, toleráns, szeretetteljes légkörben és feltételek között szeretnék nevelni a rájuk bízott diákokat. Az iskolában nincs szociális munkás, nincs pszichológus, és nem találnak helyettesítőt a szülési szabadságra vonuló fiatal Ilka helyére sem. Így aztán kétségkívül benne van a pakliban, hogy négy év áldozatos munkája megbicsaklik, nem lesz, aki tovább erősíti a már kialakult és működő osztályközösséget. Nem lesz, aki Ilkához hasonlóan szereti, megéri és neveli ezeket a többségében PTSD (poszttraumás stressz) szindrómás, nehéz sorsú gyerekeket, hogy sikerüljön integrálódniuk az osztrák társadalomba.

Favoriten – Az iskola. Osztrák dokumentumfilm, 118 perc (2024). Rendezte: **Ruth Beckermann**. Forgatókönyv: **Ruth Beckermann, Elisabeth Menasse**.